

Дворянкін В. О.,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української філології
Маріупольського державного університету

ТРАНСПОРТНА ЛЕКСИКА В УКРАЇНСЬКОМУ СХІДНОСТЕПОВОМУ ДІАЛЕКТНОМУ ТЕКСТІ

Анотація. У статті розглянуто специфіку маніфестації транспортної лексики у говірковому тексті-спогаді, записаному 2017 року в селі Валер'янівка Волноваського району Донецької області від корінного мешканця Гриценка Василя Валер'яновича, 1940 року народження, освіта – 10 класів, пенсіонера.

Актуальність дослідження полягає в необхідності системного вивчення транспортної лексики на базі українських східностепових говірок Донеччини, що сприятиме створенню мовного портрета цього діалектного обширу.

Мета розвідки – опис транспортної лексики, яка засвідчена в українському східностеповому діалектному тексті. Джерелом студії стала віртуальна фонотека мовлення конкретного говірконосія. Характеристика вказаного словникового шару зумовила розв'язання таких завдань, як: вичленення окремих транспортних номенів; з'ясування особливостей їх семантичної структури; визначення відношення зафіксованих транспортних найменувань до відповідних номінативних одиниць у суміжних та віддалених українських (і частково російських) діалектних континуумах.

Установлено, що окремі транспортні номени, уживані в наведеному тексті, притаманні й іншим суміжним та просторово віддаленим українським і російським говірковим ландшафтам, про що свідчить зіставлення з даними різних діалектних лексикографічних праць. Розглянутий матеріал дав змогу дійти висновку, що вітчизняна народна (діалектна) транспортна номенклатура містить як загальнозживані лексеми, які передають традиційні значення, що властиві сучасній українській літературній мові й різним говірковим обширам, так і регіональні терміноназви, які мають формальне (звукове, акцентуаційне, морфемне) та семантичне варіювання. Потреба вивчення згаданого лексичного пласта зумовлена і стрімким процесом розвитку науки й техніки, що викликає зміни укладу життя діалектоносіїв та водночас перехід на пасивне використання ними в мовленні певних складових елементів відповідної тематичної групи слів (разом із реаліями поступово виходять з ужитку і їх номінації). Перспективу подальших досліджень убачаємо в аналізі транспортної лексики в інших населених пунктах, які репрезентують новожитні українські східностепові говірки.

Ключові слова: українські східностепові говірки, віртуальна фонотека, діалектний текст, текст-спогад, транспортна лексика, номінація.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку вітчизняної діалектології спостерігаємо постійну динаміку студіювання лексичного багатства української народної мови. Помітно зросла увага до вивчення діалектних явищ (особливо в галузі лексики) на базі говіркових текстів, які є цінним джерелом інформації, що дає змогу лінгвістові висвітлити специфіку процесу сприйняття навколишнього середовища діалектоносієм (див., напр.: [1]). Зокрема, важливий інформаційний

потенціал має такий невід'ємний складник номінативної системи української говіркової мови, як транспортна лексика, що пов'язана з матеріальною культурою народу й потребує ґрунтовного студіювання в різних аспектах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості українських транспортних номінацій висвітлено на матеріалі говірок або писемних пам'яток у наукових розвідках М. Никончука та О. Никончука [2], Н. Осташ [3–5], Р. Сердеги [6; 7, с. 121–123], В. Титаренко [8], Г. Шкурко [9; 10], Т. Щербини й С. Халупінського [11] та інших. Транспортні лексеми студіюють і на базі «Атласу української мови» [12]. Проте донині ще не було здійснено комплексного вивчення транспортної лексики на основі українських східностепових говірок Донеччини, що й актуалізує потребу звернення до згаданої діалектологічної проблеми.

Метою статті є опис транспортної лексики, яка засвідчена в українському східностеповому говірковому тексті. Характеристика вказаного словникового пласта передбачає розв'язання таких завдань: вичленити окремі транспортні номени; з'ясувати особливості їх семантичної структури; окреслити відношення виявлених транспортних номінацій до відповідних найменувань у суміжних і віддалених українських (і частково російських) діалектних ареалах.

Виклад основного матеріалу. Зауважимо, що джерелом дослідження стала віртуальна фонотека мовлення Гриценка Василя Валер'яновича, 1940 року народження, освіта – 10 класів. Діалектний текст, який відображає українську східностепову говірку, записано 2017 року від корінного мешканця (пенсіонера) в с. Валер'янівка Волноваського району Донецької області. Нижче подаємо зафіксований діалектний текст-спогад, крізь призму якого розглянемо окремі транспортні номінації: ну 'помн'у з 'д'ецтва 'я / у нас у кол'хоз'і бу'у 'транспорт та'кий / б'рич'ка / на 'як'їй во'зили рас'ин'не та'ке 'у м'їш'ках / 'їл'і на'воз ви'возили удобр'ен'їєм на 'пол'е // 'короб назива'є'а / це ви'сокий та'кий із 'досок з'битий / 'ї 'їому зерно во'зили / кач'а'ни пере'возили / і 'л'уди 'їїздили // там 'борточ'ки 'ложут'і на ра'боту 'їїдут' / у степ рват' / 'женич'ин ве'зут' // гар'бу / з'найу // на гар'б'ї во'зили со'л'ому / у степу / і со'л'ти во'зили там до мала'тарки // і со'л'ому із степу на ко'дн'ушн'у / де 'кон'і сто'їали / привозили со'л'ому // і на 'ф'ерму / де ко'р'ови бу'ли / ло'жили со'л'ому / 'с'їно / ло'жили ото // 'помн'у л'їн'ейк'ї бу'ли / л'їн'ейк'ї називали / на 'як'їй 'їїздили на'ч'ал'ники там / председа'тел' / 'їл'і пар'торг' / 'їл'і / 'може / 'як'і на'ч'ал'ники прий'їж: айут' з ра'їона там // ну м'їшин не бу'ло / а 'їїздили о'це на та'кому / транспорт'ї // двух'олка / б'їдаркой 'їїї називали // у нас б'їдарка на дво'х 'колесах / о'дин кон' за'пр'а'гали у 'їейі / і 'їїзди'у по по'л'ах брига'д'їр /

провер'ау / де хто йак 'робе там // і ку'харка 'тоже брала ц'у
б'їдарку і везла / 'їісти во'здила по пол'ах / де л'уди робили //
вона привозила там йім / шо наго'товила / привозила / кор'мила
йїх // ну це л'ітом там та'ке // і у б'рич'ках во'здили / і б'ур'ак
із с'тепу там //

а то'д'і з'їмою 'санки були / на 'санках 'тоже во'здили //
то кач'а'ни зби'рали з'їмою по с'н'ігу / кач'а'ни во'здили на ток
на 'санках // ла'мали л'уди і у 'санки к'їдали / і привозили на
ток // і 'даже на ел'еватор во'здили / 'санками // кач'а'ни там //
це та'кий т'ранспорт бу'у //

'помн'у ма'жари були // та'ке ши'роке / ши'рока площ'ч'адка
та'ка з 'досток з'бита // на го'рдах во'здили там йаи'ч'ки /
пом'їдори / огу'р'ц'і // а то'д'і з'возили чи до 'кур'ін'а / 'кур'ін'
ста'рий / до 'кур'ін'а з'возили / це вигру'жали // і у са'док / са'ди
були то'д'і / 'яблука р'вали / 'тоже у йаи'ч'ки і привозили //
там 'хатка була у са'ду / до 'той' хатки то'д'і прий'їжа'ли /
'яблука заби'рали //

ма'шини 'їже були то'д'і / га'зончики / це 'їже о'так //
у'мене / 'помн'у та'ка ма'шина була / шо ч'отири 'колеса і кузо'
'вок у йїй там / з'руза у 'йей' у'с'ого б'рало / і во'здили на йїй
і зерно / і кач'а'ни // це шо ви'ходило за сво'їу жи'зн'у у ко'л'хоз'і
'бачит' //

'пот'ім н'їшли 'їже л'уч'е / комбайни / тракто'ра // та'к'і
ста'л'їнки комбайни 'помн'у / шо от 'їого / т'рахтар т'а'гау
й'ого / а в'ін / й'ого д'в'їгатель 'т'їки роб'їу / шо мала'тарка у
'їого там ро'б'ила / со'лому вики'дала і з'рузит' зерно у бункер //
само'ходн'їх ко'мбайно'ї не було / сна'ч'ала та'к'і були // то'д'і
'їже по'їа'вилис'а ко'мбайни / б'ез ка'б'ін та'к'і / ко'зир'ок на
'їому дл'а ко'мбайну 'надо / і це 'їже само'ходний бу'у // 'їже
в'ін сам ко'с'їу / сам моло'т'їу / сам вигру'жа'у / со'лому там
вики'да'у // а то'д'і 'їже по'їа'вилис'а і 'Ниви / назван'їя //

'помн'у / ба'гато уруч'їну робили // мо'лоли уруч'їну / ну
работали і т'рактори / і уруч'їну 'садк'і у л'удей // пол'ов'ї
бригади були / 'тоже йїх б'рич'ками 'ввезут' у степ / то'д'і
на об'їд заби'райт' і на 'веч'їр до'дому // ну 'поки ма'шини йак
по'їа'вилис' / там Газ н'аде'с'ат один / то 'їже то'д'і ма'ши-
нами во'здили / у степ л'удей // і зерно то'д'і 'їже ста'ли во'зит' /
от комбайна ма'шинами / і на'с'їн'а 'їже ма'шинами во'здили //

Зупинимося на лінгвістичному описі окремих транспорт-
них номенів, які містить запропонований говірковий зв'яз-
ний текст. Так, лексема *бричка* є полонізмом [13, т. 1, с. 260]
і характерна для української літературної мови із семантикою
'легкий візок для їзди, іноді з відкидним верхом' [14, т. 1, с. 237;
15, т. 1], засвідчена й у реєстрах «Словаря української мови»
та «Словника української мови» за редакцією Б.Д. Грінченка з
російським відповідником *бричка* [16, т. 1, с. 100;
17, т. 1, с. 118]. Номен зафіксовано в правобережнополіському
діалектному просторі зі значеннями 'легкий візок на двох коле-
сах' (із цією семантикою подано фонетичні варіанти *бр'їчка*,
бр'їчка; лексема *бричка*, як свідчить авторський матеріал, із
згаданим значенням також виявлено в середньонадніпрян-
ських, подільських, волинських, волинсько-поліських говір-
ках та говірках Берестейщини), 'легкі виїзні санки з високо
загнутими скорсами', 'легкі обшиті виїзні сани із спинкою
і захисним пристроєм від снігу, що летить з-під копит (іноді
з крилами, щоб не переверталися)' (з останнім значенням лек-
сему *бричка* зафіксовано й у говірках Берестейщини) [2, с. 24,
93, 94], у лемківському обшарі виявлено фонетичний варіант
брычка 'віз' [18, с. 77].

Номінацію *короб* подають відомі тлумачні словники сучас-
ної української мови зі значеннями 'виріб із лубу, бересту,
лози тощо для пакування, перенесення або зберігання чого-не-
будь; козуб', 'верхня частина воза, саней з боковими стінками
й сидінням', 'дерев'яна посудина у вигляді довгастого чотири-
кутника, призначена для годівлі та напування тварин' (останнє
значення подано з ремаркою «розм.» («розмовне слово, вираз»))
[14, т. 4, с. 294; т. 2, с. 543], 'виріб із лубу, бересту, лози і т. ін.
для пакування, перенесення або зберігання чого-небудь; козуб'
(із відтінком значення, яке супроводжується маркером «іст.»
(«історія; історизм»), – 'козуб, у якому носили товар коробей-
ники', 'верхня частина воза, саней з боковими стінками й сидін-
ням' (із семантичним відтінком 'кузов автомобіля'), 'дерев'яний
виріб у вигляді довгастого чотирикутника, призначений для
годовлі та напування тварин' (слово з останнім значенням мар-
ковано як розмовне) [15, т. 7; т. 4]. Лексему *короб* засвідчено
в поліському мовному континуумі зі значеннями 'посудина
з липової кори, в яку складають соти з медом, добутим у лісі
з вуликів-дуплянок', 'ящик на возі' (із фонетичними варіантами
кораб, *корот*) [19, с. 103], у східнословобожанському – із семанти-
кою 'безтарка (глибокий віз)' [20, с. 102], у нижньонадніпрян-
ському – зі значенням 'віз, верхня частина якого являє собою
велике корито' [21, т. 2, с. 202]. Зауважимо, що в суміжних росій-
ських донських говірках, які на заході межують з українськими
говірками, зокрема східностеповими, виявлено найменуван-
ня-полісеманти *короб* [*коран*, *корун*], *коробь* [*корать*] 'духовка
в печі', 'внутрішня частина варистої печі, яка слугує для при-
готування їжі', 'виступ у варистій печі для лежання' [22, с. 233].

Лексема *гарба* є запозиченням із тюркських мов
[13, т. 1, с. 471] і властива українській літературній мові із семан-
тикою 'високий віз на двох або чотирьох колесах' [14, т. 2, с. 29;
15, т. 3], подана як реєстрова одиниця (разом із деминутивом *гар-
бичка*) у «Словарі української мови» та «Словнику української
мови» за редакцією Б.Д. Грінченка зі значеннями 'великий віз
на високих колесах' (російський відповідник *арба*), 'віз на двох
колесах' [16, т. 1, с. 272; 17, т. 1, с. 332]. Найменування *гарба*
(зменшене – *гарбичка*) є в реєстрі словника В. Жайворонка
'Знаки української етнопольтури' зі значенням 'високий віз на
двох або чотирьох колесах, призначений для перевезення сно-
пів, соломи, сіна' та поясненням: «здавна необхідне знаряддя
селянського господарства; в гарбу запрягали звичайно волів;
щодо жінки символізує незграбність, огрядність, неповорот-
кість» [23, с. 131]. Підкреслимо, що номен засвідчено в полісь-
кому обшарі для передачі значень 'віз із нешалюваними драби-
нами' (лексему із цією семантикою засвідчено також у говірках
Дніпропетровщини), 'віз із високими і довгими драбинами для
перевезення сіна, соломи, снопів і таке інше' (номінація із цим
значенням відома і в українських південно-східних говірках)
[2, с. 26, 27, 28], 'ящик у возі для перевезення вантажу', 'віз із
ящиком для перевезення городини тощо' [19, с. 53], акцентуацій-
ний варіант (із наголосом на першому складі) – із семантикою
'повозка із скринькою для перевезення сипких речовин: зерна,
борошна, картоплі, половин тощо' [2, с. 27], 'гарба' [19, с. 53].
Лексему *гарба* 'кінний віз із великими довгими дошками' зафік-
совано в українських говірках Одещини [24, с. 49], номен із
подвійним наголошуванням – у суміжних російських донських
говірках (речення-ілюстрація як складник словникової статті
містить тлумачення реєстрової одиниці: *Гарба – эта прастая
тилега з двумя высокими лесницами, возють салому*) [22, с. 102].

Лексему *л'їн'їйка* як транспортну номінацію подають тлумачні словники сучасної української мови зі значеннями 'старовинний кінний екіпаж на багато місць, у якому сидять боком до напрямку руху' [14, т. 4, с. 517], 'легкий візок такого ж типу' [14, т. 4, с. 517; 15, т. 8], 'легкий візок, запряжений кіньми' [15, т. 8]. Аналізоване слово є запозиченням із російської мови; назва екіпажу зумовлена тим, що він довгий, або тим, що має по вздовжню перегородку [13, т. 3, с. 263].

Номінація *б'їдарка*, засвідчена в аналізованому тексті, функціонує і в інших діалектних ландшафтах. Так, зі значенням 'легкий візок на двох колесах' у правобережнополіському обширі виявлено лексему *б'їдарка* (поширена й у південно-західному ареалі) та її різні варіанти, спільнокореневі слова *бидарка*, *бедарка* (наявна й у російських говірках українського Лівобережжя – північ Чернігівщини й Сумщини), *байдарка*, *біда*, *бида*, *беда*, *б'їда*, *бедка*, *б'їдка* (номен зафіксовано також і в говірках Дніпропетровщини), *б'їдон'ка* [2, с. 25]. Підкреслимо, що в наддніпрянському ареалі засвідчено спільнокореневі назви *біда* і *бідка* 'двоколійний візок' [25, с. 53], у говірках Одещини – лексему *бідарка* (і варіант *бедка*) 'візок на двох колесах, у який запрягають одного коня', а також варіант *біда* 'поламаний віз' [24, с. 24, 22], у східнословобожанському просторі – найменування *бедарка* і *бедка* 'віз' [20, с. 22, 23]. Окремі номінації відомі й у суміжних російських донських говірках: *беда* [*бида*] 'широкий віз із високими бортами для перевезення сіна, соломи', *бедарка* [*бидарка*] 'однокінна повозка на двох колесах' [22, с. 38]. Зауважимо, що сучасні тлумачні словники української мови подають найменування *бідарка* (і *біда*) із семантикою 'двоколійний однокінний візок на одну або дві особи' [14, т. 1, с. 176; 15, т. 1]. Серед реєстрових одиниць (разом із демінутивами *бідка*, *бідонька*, *бідочка*) помічаємо лексему-полісемант *біда* у «Словарі української мови» та «Словнику української мови» за редакцією Б.Д. Грінченка зі значенням 'віз на двох колесах' [16, т. 1, с. 61; 17, т. 1, с. 72]. Лексема *біда* (та її варіанти *бідка*, *бідарка*) є в реєстрі словника В. Жайворонка «Знаки української етнокультури» зі значенням 'легкий двоколійний однокінний візок на одну або дві особи' і з таким коментарем: «назва, очевидно, походить від повір'я, що цей візок Біда підпихає, і на ньому легко можна потрапити в халепу» [23, с. 38]. Як свідчить «Етимологічний словник української мови», лексеми *біда*, *бідка*, *бідарка* із семантикою 'двоколка' є результатом запозичення через польську мову з латинської; в українській мові зазнало впливу з боку слів *біда* 'злидні' і, можливо, *байдарка* (див. докладніше: [13, т. 1, с. 192]).

Номен *двух'колка*, виявлений у говірковому тексті-спогаді, вживається із семантикою 'легкий візок на двох колесах' у правобережнополіському просторі (разом із варіантами *двоколка* (відомий і в говірках Берестейщини), *двухолка*, *двохолка*) [2, с. 25].

Лексему *ма'жара* (і спільнокореневе слово *мажа* з наголосом на першому складі) фіксують такі українські тлумачні словники: «Словник української мови» в 11 томах – *мажара* (із маркером «діал.» («діалектне слово»)) зі значеннями 'на півдні України та на Північному Кавказі – великий довгий віз', 'чумацький віз' (із ремаркою «заст.» («застаріле слово»)), *мажа* 'чумацький віз' (із позначкою «заст.» («застаріле слово»)), 'міра ваги або об'єму, що дорівнює місткості одного чумацького воза', 'віз (засіб пересування на чотирьох

колесах з кінною або воловою тягою здебільшого для перевезення вантажів)' (із маркером «діал.» («діалектне слово»)) [14, т. 4, с. 593, 594; т. 1, с. 667], «Словник української мови» у 20 томах – *мажара* зі значеннями 'на півдні України та на Північному Кавказі – великий віз з гратчастими боковими стінками', 'чумацький віз' (із ремаркою «заст.» («застаріле слово»)), *мажа* 'на півдні України та на Північному Кавказі – великий віз з гратчастими боковими стінками', 'чумацький віз' (із ремаркою «заст.» («застаріле слово»)), 'міра ваги або об'єму, що дорівнює місткості одного чумацького воза', 'віз (транспортний засіб на чотирьох колесах із кінною або воловою тягою (здебільшого для перевезення вантажів))' (із маркером «діал.» («діалектне слово» (вислів»))) [15, т. 8; т. 3], «Словарь української мови» та «Словник української мови» за редакцією Б.Д. Грінченка – *мажара* із семантикою 'великий віз' [16, т. 2, с. 396], 'великий віз, гарба' [17, т. 3, с. 244], *мажа* 'чумацький віз' [16, т. 2, с. 396; 17, т. 3, с. 244]. Назва *мажара* наявна в реєстрі словника В. Жайворонка «Знаки української етнокультури» із тлумаченням 'на півдні України – старовинний великий довгий віз; також *мажа* (див.)' (*мажа* 'старий чумацький паро- або четвероволовий вантажний віз, міцно збудований і орнаментований') [23, с. 349]. Номінацію *ма'жара* засвідчено в поліському континуумі зі значеннями 'повозка із скринькою для перевезення сипких речовин: зерна, борошна, картоплі, полови тощо', 'віз із високими і довгими драбинами для перевезення сіна, соломи, снопів і таке інше' (назва із цією семантикою зафіксована й у середньонадніпрянських говірках (Черкащина) [2, с. 27, 28], у говірках Одещини – зі значенням 'гарба, віз' (із маркером «тюркське»)) [24, с. 123], у суміжних російських донських говірках виявлено найменування *мажара* 'дерев'ї' і фонетичний варіант *маджара* [*мадьжара*] 'широкий віз' [22, с. 274]. Як свідчать матеріали «Етимологічного словника української мови», лексеми *мажа*, *мажара* та інші варіанти – запозичення з кримськотатарської мови; кримськотатарське *мацар* 'віз' пов'язується з етнонімом *мадьяр*; *мажа* як назва міри ваги виводиться також від угорського *mazsa*, запозиченого зі слов'янських мов [13, т. 3, с. 358].

Інші транспортні лексеми, зафіксовані в досліджуваному зв'язному тексті (*санки*, *ма'шина*, *трактор*, *комбайн* та ін.), на сучасному етапі переважно мають значну поширеність в українському діалектному мовленні представників різних вікових категорій і будуть схарактеризовані в говіркових контекстах у подальших працях.

Висновки. Розглянутий матеріал дає підстави стверджувати, що вітчизняна народна (діалектна) транспортна номенклатура містить як загальноновживані лексеми, які передають традиційні значення, що притаманні сучасній українській літературній мові й різним говірковим масивам, так і регіональні терміноназви, які мають формальне (звукове, акцентуаційне, морфемне) та семантичне варіювання. Потреба студіювання згаданого шару лексики зумовлена і стрімким процесом розвитку науки й техніки, що, безсумнівно, викликає зміни укладу життя селян-діалектоносіїв та водночас перехід на пасивне використання ними в мовленні певних складових елементів відповідної тематичної групи слів (разом із реаліями поступово виходять з ужитку і їх номінації). Перспективним вважаємо вивчення транспортної лексики в інших населених пунктах, які репрезентують новожиттій український східностеповий говірковий обшир.

Література:

1. Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій / відп. ред. П.Ю. Гриценко. Київ : КММ, 2015. 504 с.
2. Никончук М.В., Никончук О.М. Транспортна лексика правобережного Полісся в системі східнослов'янських мов / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні ; відп. ред. П.Ю. Гриценко. Київ : Наук. думка, 1990. 292 с.
3. Остах Н. Лексика на позначення тяглової сили для засобів пересування. *Українська історична та діалектна лексика* : зб. наук. пр. Львів, 1996. Вип. 3. С. 141–148.
4. Остах Н. Лексика на позначення волової упряжі у пам'яток української мови XVI–XVIII ст. *Українська історична та діалектна лексика* : зб. наук. пр. Львів, 2003. С. 77–88.
5. Остах Н. Господарювання українців у XVI–XVIII ст. кризь призму слова. *Волинь – Житомирщина* : історико-філологічний збірник з регіональних проблем. Житомир, 2009. Вип. 18. С. 118–136. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/31814> (дата звернення: 24.05.2021).
6. Сердега Р.Л. Назви традиційних сухопутних транспортних засобів у говірках Центральної Слобожанщини. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія : Філологія*. 2008. № 798. Вип. 53. С. 42–45.
7. Сердега Р. Сільськогосподарська лексика в говірках Центральної Слобожанщини (Харківщини) : монографія. Харків : Монограф, 2012. 218 с.
8. Титаренко В. Динаміка запозиченої транспортної лексики в північноукраїнському наріччі (на матеріалі пам'яток XVI–XVII ст.). *Волинь – Житомирщина* : історико-філологічний збірник з регіональних проблем. Житомир, 2013. Вип. 24. С. 180–188. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vg_2013_24_21 (дата звернення: 24.05.2021).
9. Шкурко Г. Назви традиційних видів транспорту та їх частин у закарпатських говірках. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства* : зб. наук. пр. 2014. Вип. 19. С. 126–131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spml_2014_19_23 (дата звернення: 24.05.2021).
10. Шкурко Г. Транспортна лексика в українських говорах Закарпаття: етимологічний та лінгвогеографічний аспекти. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства* : зб. наук. пр. 2016. Вип. 21. С. 175–179. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spml_2016_21_37 (дата звернення: 24.05.2021).
11. Щербина Т.В., Халупінський С.С. Назви деталей і частин гужового транспорту в говірках Черкащини. *Мовознавчий вісник* : зб. наук. пр. / МОН України. Черкаський нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького ; відп. ред. Г.І. Мартинова. Черкаси, 2017. Вип. 22–23. С. 89–96.
12. Довгопол С.Ф. Картографування назв возів за їх функціями в Атласі української мови. *Українська лінгвістична географія*. Київ : Наук. думка, 1966. С. 24–30.
13. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / ред. кол.: О.С. Мельничук (гол. ред.), І.К. Білодід, В.Т. Коломієць, О.Б. Ткаченко ; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. Київ : Наук. думка, 1982–. Т. 1. 1982. 632 с. ; Т. 3. 1989. 552 с.
14. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні ; ред. кол.: І. К. Білодід (гол.) та ін. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 1. 1970. 799 с. ; Т. 2. 1971. 550 с. ; Т. 4. 1973. 840 с.
15. Словник української мови : у 20 т. : електронна версія видання / НАН України, Укр. мов.-інформ. фонд ; наук. керівник проекту В.А. Широков. Київ : Наук. думка, 2010. Т. 1–11. URL: <https://services.ulif.org.ua/exp/Entry/index?wordid=1&page=0> (дата звернення: 31.05.2021).
16. Словарь української мови : в 4 т. / збір. ред. журн. «Киевская Старина» ; упоряд., з дод. власн. матеріалу Б. Грінченко. [Репр. відтворення вид. 1907–1909 pp.]. Київ : Наук. думка, 1996–1997. Т. 1. 494 с. ; Т. 2. 573 с.
17. Словник української мови : у 3 т. / збір. ред. журн. «Киевская Старина» ; упоряд. з дод. власн. матеріалу Б. Грінченко ; за ред. С. Єфремова та А. Ніковського. 3-тє вид., випр. й допов. Київ : Горно, 1927–1928. Т. 1. 1927. 428 с. ; Т. 3. 1928. 479 с.
18. Дуда І. Лемківський словник : 26 000 слів. Тернопіль : Астон, 2011. 371 с.
19. Лисенко П.С. Словник поліських говорів / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. Київ : Наук. думка, 1974. 260 с.
20. Словник українських східнослов'янських говірок / Катерина Глуховцева, Валентина Леснова, Ірина Ніколаєнко, Тамара Терновська, Віктор Ужченко. Луганськ, 2002. 234 с.
21. Чабаненко В.А. Словник говірок Нижньої Наддніпряниці : у 4 т. Запоріжжя, 1992. Т. 2. 372 с.
22. Большой толковый словарь донского казачества : ок. 18 000 слов и устойчив. словосочетаний / Ростов. гос. ун-т. Москва : ООО «Русские словари»: ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ», 2003. 608 с.
23. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
24. Словник українських говорів Одещини : близько 5000 слів / за ред. О.І. Бондаря ; ОНУ ім. І.І. Мечникова. Одеса : Одеський нац. ун-т, 2010. 222 с.
25. Шило Г. Надністрянський регіональний словник. Львів ; Нью-Йорк : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008 (Серія «Діалектологічна скриня»). 288 с.

Dvoriankin V. Transport vocabulary in the Ukrainian eastern steppe dialect text

Summary. The article considers the specifics of the manifestation of transport vocabulary in a colloquial text-memoir, written down in 2017 in the village Valerianivka, Volnovakha district, Donetsk region from a native inhabitant Hrytsenko Vasyl Valerianovych, born in 1940, education – 10 forms, retired.

The relevance of the study lies in the need for a systematic study of transport vocabulary on the basis of Ukrainian eastern steppe dialects of Donetsk region, which will contribute to the creation of a linguistic portrait of this dialect area.

The purpose of the investigation is to describe the transport vocabulary presented in the Ukrainian eastern steppe dialect text. The source of the studio was a virtual phonetic archive of the definite speaker. The characteristics of the specified dictionary layer led to the solution of the following tasks: to single out individual transport nomens; to find out the peculiarities of their semantic structure; to determine the correlation of recorded transport names to the corresponding nominative units in adjacent and remote Ukrainian (and partly Russian) dialect continuum.

It was established that some transport nomens used in the given text are inherent in other adjacent and spatially distant Ukrainian and Russian dialectal landscapes as evidenced by the comparison with the data of various dialect lexicographical works. The considered material led to the conclusion that the domestic folk (dialect) transport nomenclature contains both commonly used lexims that convey the traditional meanings inherent in modern Ukrainian literary language and various dialects, and regional terms that have a formal (sound, accentuation, morphemic) and semantic variations. The need to study this lexical layer is due to the rapid process of development of science and technology, which causes changes in the way of life of dialect speakers and at the same time the transition to passive use of certain components of the thematic group of words in speech (along with realities their nominations gradually become obsolete as well). We see the perspective of further research in the analysis of transport vocabulary in other settlements, which represent the modern Ukrainian eastern steppe dialects.

Key words: Ukrainian eastern steppe dialects, virtual phonetic archive, dialect text, text-memoir, transport vocabulary, nomination.